סיור כללית לנחל ערוגות עליון
13-18 נובמבר 2020

סיתוניות בעמק המצלבה

סיתוונית היורה

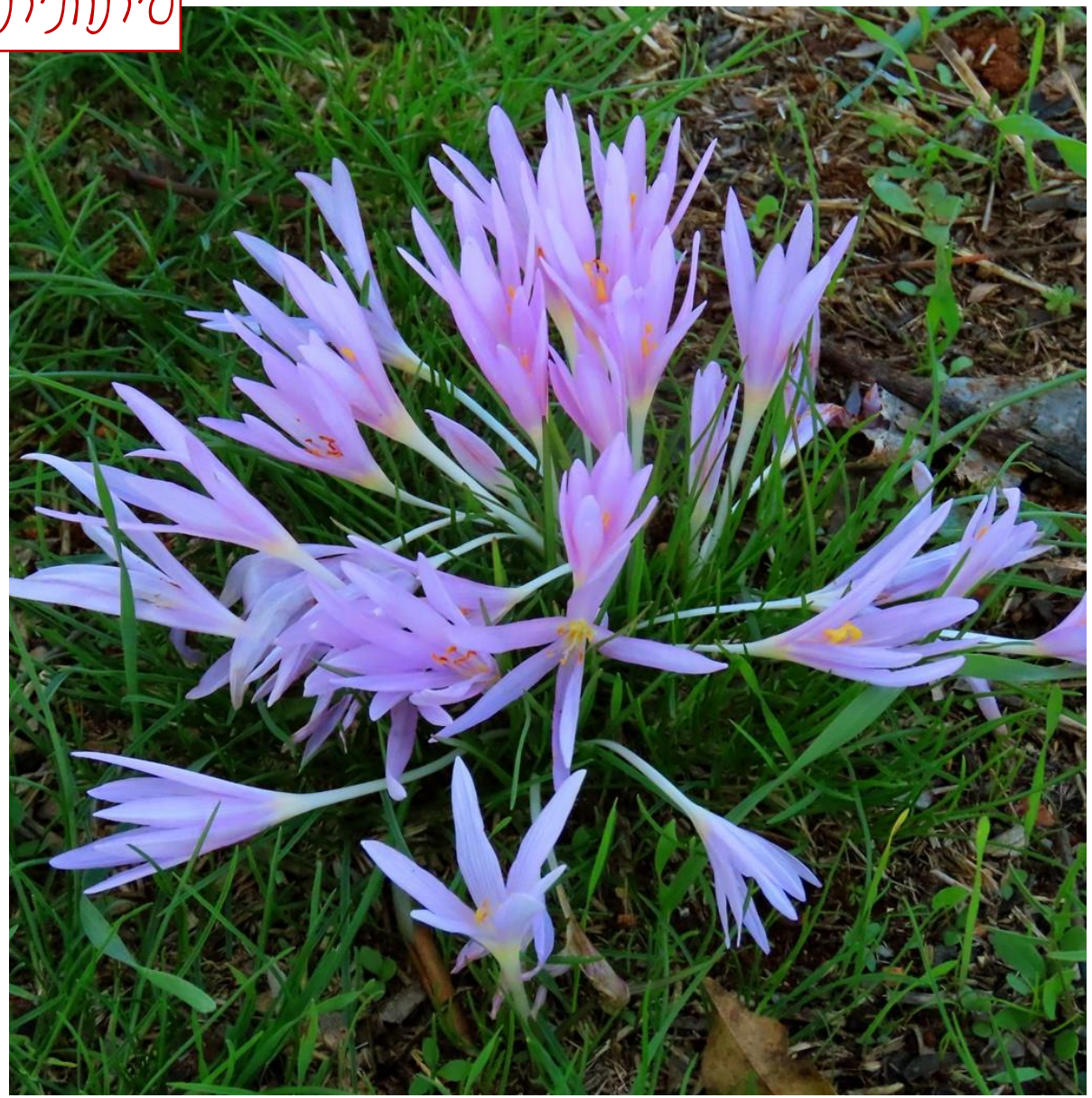

סיתונית ירושלַיִם

דבקון הנית

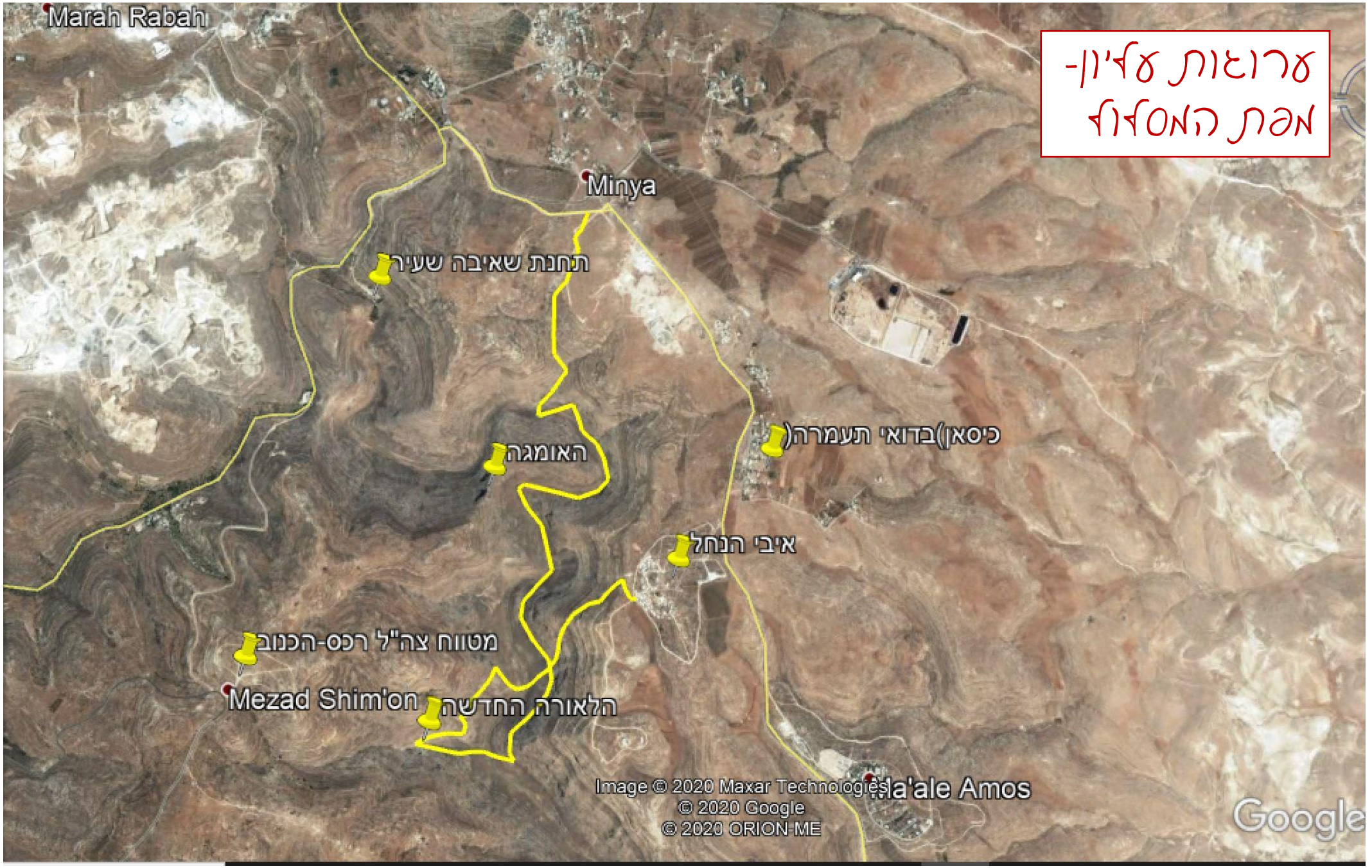
ערוצות עליון-
מפת המסלול
Marah Rabah
Minya
תחנת שאיבה שעיר
האומגה
כיסאן)בדואי תעמרה(
איבי הנחל
מטווח צה"ל רכס-הכנוב
Mezad Shim'on
הלאורה החדשה
Ma'ale Amos
Image © 2020 Maxar Technologies
© 2020 Google
© 2020 ORION-ME
Google

תחילת המסלול: כיסאן ותושבים מקרוב

הנוף ממחץ כיסאן
מאיבי הנחל

למטה:
מערכת מערות
מצוק ע'ט

בירידה

ובעיה

הצמיחה לאחר הגשם הראשון

שטורת הבוצבוסין

דו-פס'ג' בקט

מרווה אורן-ישראלית

שיני אב-שורש

סתווניות היורה
בבית ג'וּאנה
הטבעי

שיח אב-שורש

שימו לב להבדל באורך
הזבזוב בפרח ובפרי!

קפה בית-הצחמי

צבקה אפורה

אשחר ארץ-ישראלי? בר-קרס?

ציפורן נקוב?

איזה חיות רואים אחרי הגשם הראשון?

טיול אחרי הגשם הראשון הוא הצעה להדגה אבל רק בצמוד הבגלי והקצת הפורחים אלאו שם בחרקים ופרוק רגליים היובאים לפעילות אחרי הגשם.

בשבורי חולות ובצות כורכר בולטת **הרגה השחורה**: חיפושית טורפת צפופה ושחורה, מזוהה בלסתות חפות המתרוצצת בצריכות בחיפוש אחר חרקים ופרוק רגליים.

במפבר ובשבור ההר, נפגוש את **הרב רגל השחור** המצחלץ כמו סרט שחור ומתגלגל לפקצת שבלולית כשמצוקים אל.

כל החלצונות יובאים לפעילות הצפוונות ואוכלה, לאחר שהגשם המיס את ה"פקק" הקשה הטוטם את קונכיתם ומחבר אותם לצבצוע או לאבן שבחרו לבלות בה את הקיץ. רשינו שני מיני חלצונות: **לבנונית הבתה וקפאום**. יש שני מיני קפאום, ק. יהופה וק. השומרון, שבקופות המפגש שלא שבלולים תפוצתם יובריס בני כלאיים. ההצפוונות שלא שבלולים היו חגיגה בפני עצמה, כי הם כיפוס **הרמפרופיטים**, כלשומר מכילים שני זכרי מין, ויכולים להתחבר בשניהם בו זמנית כשכל אחד משמש זם כנקבה וזם כנקבה. כה יובר מצוון אפשרויות שלא תלוחות ביווג: רוב החלצונות כולל חלצון השפה מצפוונים פנים אלא פנים, החשופית הדהובה מצפוונת במעצל, יש חשופיות המצפוונות כשהן תלויות על קור שלא ריר מפותלות אחת סביב השניה, ויש המצפילות לעשות בשורגיה רבת משתתפים הכולאת שורה שלא חשופיות מחוברות בו אבו (תמונות).

שינוי בולט מתרחש בקיני **נמלת הקדיר**: במקום פתח רשמי יחיד האספיין את הקן כל השנה, רשינו שטח שפמה מחורר לעשרות חורים קטנים פרכם נכנסות ויוצאות נמלים. מה השתנה? ובכן קרו כמה פברים: שם חפרו מים ובלע לקן, יש לעקות ולשפע אותן מהבידים המוטלות לאחר מעלע הכלולות שם נרטבו חלק מאשדי המצון, יש להוציא אותם לייבוש, ושכן רשינו קינים רבים עם מבבורי נרעים שלא חיטה ולשו שעורה שהוצאו לייבוש (רשו תמונות).

בנוסף לקיני נמלת הקדיר, ציינו שם קיני נמלים קטנים יותר שחלקם נרוע בצוויות ושריפי נמלות קדיר רבות הסתקרנו מי היו הטורפת ולאחר המתנה קצרה הופיעו בפתח הקן **נמלים ציידות** נרכזות שהן כנרשה הנושאות בשמה (רשה תמונה).

זבובונית הבתה

רקדה שחורה

נמלת הקדיר

רב-רגל שחור

צבעונית הבתה

קדמות

תמונה 61: הזדווגות בחלזונות ובחשופיות

חי' המין המשווים
שלי הרכיבות:
כנראה שיש אנו
עוד מה לעשות.
(לקוח מספר שלי)

תמונה 62: הזדווגות בתליה ובשרשרת

קן נמלית-הקדיר עם עשרות פתחים
וצרעי שעורה וצרעי חבצ פרוסים
לייבוש

הרוצחות הצ"נצ"יות

לפי עריאות הבזרים של נמלת הקדיר בשוק הקן, נמצה גם טורפת נמלים תמיאות אחרות

פשפש בנדור אדמוני

ארוו' הבצל

לבנין משוש

הספרית הבצלונה

סטיריית הבצלית

עובדות מעניינות על טרמיטים:

- הטרמיטים אינם קרובים במובהק לנמלים אלא דווקא ל**תיקנים** שמהם התפתחו.
- בניגוד לנמלים ולפרפרים שעובדים רק **מלכה**, עובדי הטרמיטים יש גם **מלך** הזכר בקן לצד המלכה וממשיך להזדווג איתה.
- מרבית הפרטים במושבה הם **פועלות** וכן **חיילים** בעלי ראש ענוק ולסתות מפותחות השומרים על פתח הקן מטרפנים.
- עובדי הנמלים והפרפרים, המלכה מפזוזגת עם מספר זכרים במעוף הכלולות ושומרת את הזרע שלו כך נכון **בתוכו נפרד**, אשר במשך חייה ישמש להפריית הביצות אין סיפור כזה בטרמיטים.
- מלכת הטרמיטים **מאריכת ימים** יותר מכל חרק אחר, ומשויה לחיות **30-50 שנה.**
- הטרמיטים עוברים **גיזעוף חלקי**, הכולל ביצה, נימפה ובוגר, בניגוד לנמלים ופרפרים העוברות ג'יזעוף מלא.
- טרמיטים הם מהחרקים הנפוצים ביותר בעולם ומזויים **בכל היבשות** פרט לאנטארקטיקה. בסרגל יש מספר מינים שלי טרמיטים, רובם בנגב, כשהקן מצוי בשפלה ופתחו ממוקם **מתחת לאבן**. במרכז ובצפון השרון הם מצויים לרוב **בעצים מתים**. במפברויות בשפריקה ובאוסטרליה יש קיני טרמיטים המתנשאים לגובה 5-3 מטרים.
- מספר הפרטים במושבת טרמיטים נע בין כמה **מאות** לכמה **מליונים.**
- טרמיטים נצונים **מחומר אורגני נרקב** או עץ, שהם מפרקים בעזרת כ-**50 אנזימים** כמו בלוליצות ופקטינצות המזויים **בקיבתם**. לכן חשיבותם **במיחזור** חומר אורגני בטבע. יש מיני טרמיטים בשרום ובמרכז אמריקה הזורמים נזקים במליוני שולרים לעבני עץ ובתים, וזרמו לשינוי סטנדרט הבניה במקומות אלה. אוכף מינים אלה פחש לאוחרונה לישרלש.
- ישנם **פרויקטים מסחריים** להפקת האנזימים לשרוך תלוית מהחיידקים שבקיבות הטרמיטים האוחרלים לעיכול החומר הע'יבי.

קן טרמיטים בעמק הסמוך בסאתיופיה

עביף בהוב טורף טרמיטים
לאחר מעוף הכלאות

חיילים ופועלות
בפתח המחילה

טרסות בירידה אחרי כיסן

שכבת נאורי מעל משטח סלע

בורות מים ושוקת השקיה צבאן

קפף בית-הלחמי

קורנית מקורקפת

שברק מצוי

נוחית קוצנית
Kalanit.org.il

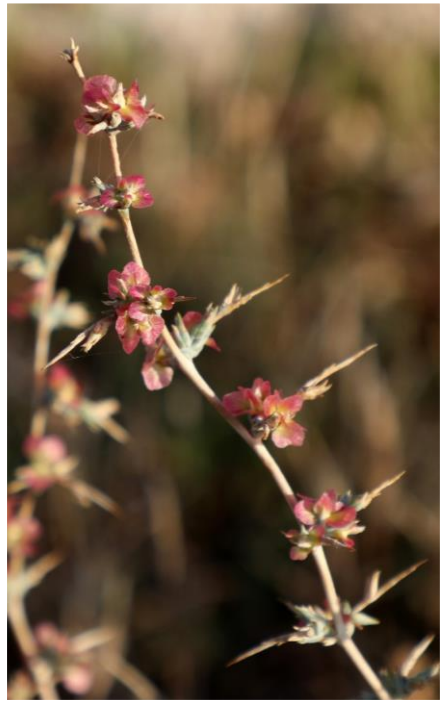

בוצין הירקן בשיבולת ובפריחה

פיתוח נחל ז'חר

שבילים עתיקים

בירידה לנחל כיסן

שביל הנזירים בנחל ג'חר

שרביטן ריסני

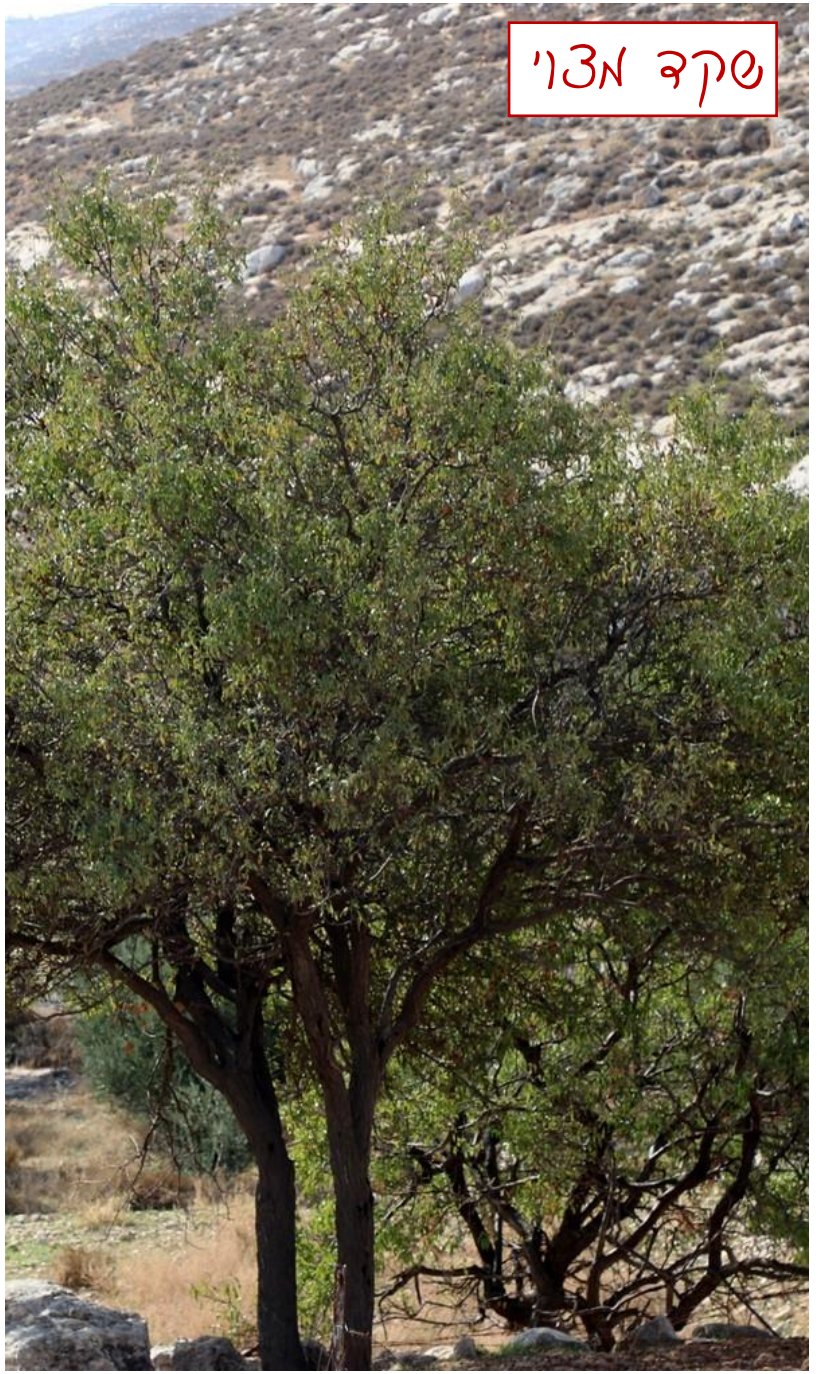
שקד מצוי

צבעה רפואי

חצב מצוי

בליבלוב, מכוף
חלקית, ומכוף לצמרי
על יד צבאים

כתלה חריפה וצבעין משוים

סימוני שביל מקומיים

כיבשני סיף

כבשני סיד

שת בודדה

שרכרך ריחני

המעיין ביפ הצאורה
ושארות שופאמית

למה חלק משיחי הצלף המצרי עם עלים וחלק בשלכת?

ממצאים שיש להשאירה:
חרסים ואבן הגראוית
ששימשה לאשחק

שריד לישוב בלאורה

תעלת מים

בור מים

מדרגות

?????????

מי בנה את הרוג'ומים האלה?

סלעית אבנית כנף

מצוקים מרשימים בנחל ג'חר

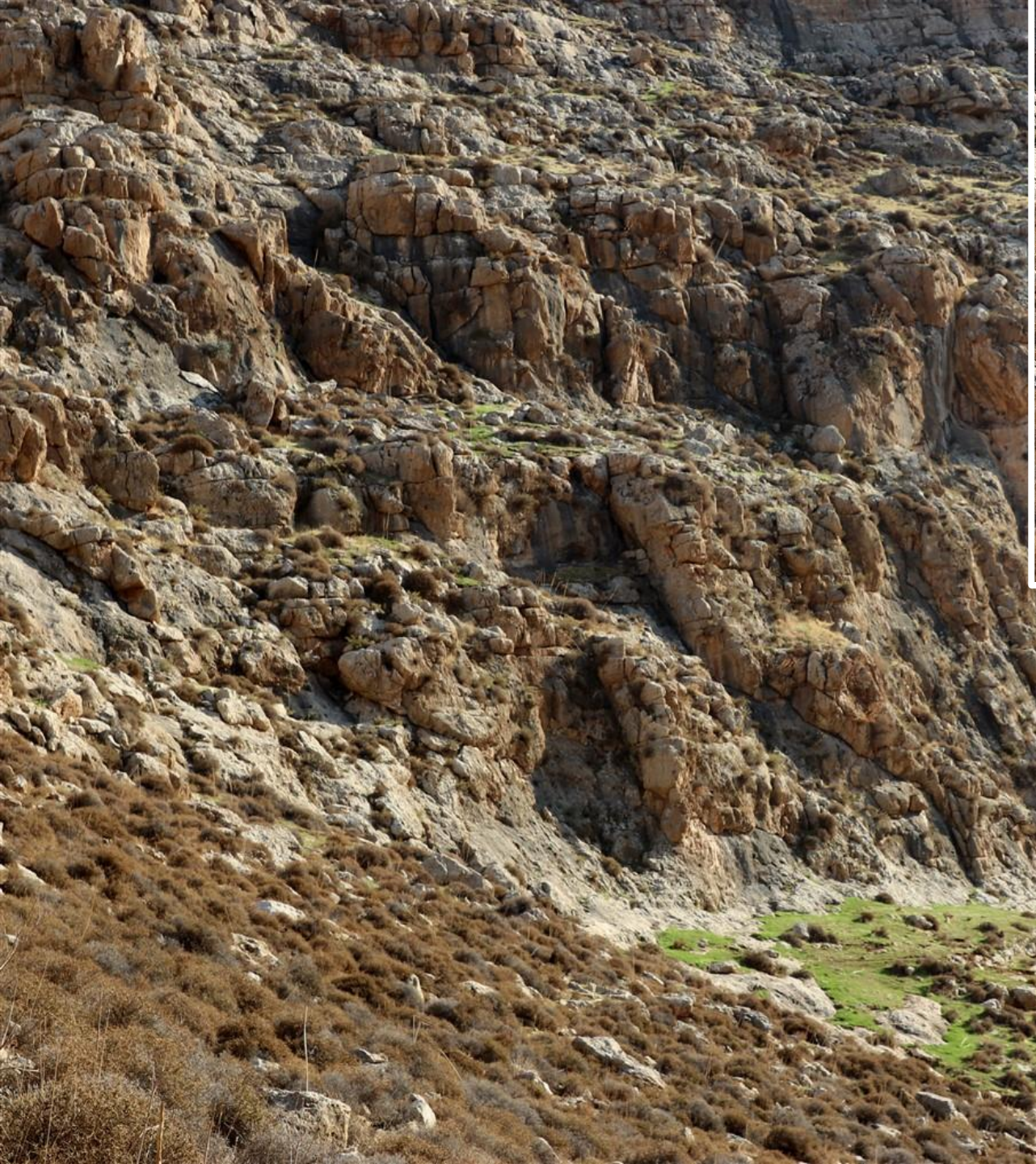

נביטת
שעורת
הבוצבוסין
צמרצעות
המצוק